

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ natisniti dati, plača za dvostopno petit-vrsto 8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

Gospodarske stvari.

Cugmajerjev plug.

Kako nam rastline obrodijo, to ni odvisno samo od rodovitnosti polja in létnega vreména, ampak v veliki meri tudi od tega, kako je polje obdelano. Res, da je letina tem boljša, čem bolj ugodno je bilo vreme med letom in čem bolj rodovitna je zemlja. Pa to ni še vse! Kajti, tudi na rodovitni zemlji in pri ugodnem vreménu je pridelek majhen, če ni bila zemlja primérno obdelana. Zategadel zamoremo le od dobro obdelane zemlje pričakovati najboljše žetve.

Pravo obdelovanje polja je toraj velike važnosti, ker vpljiva v veliki meri na dobroto in velikost létnega pridelka.

V vseh časih in pri vseh narodih je bil plug najvažnejše poljsko orodje. Poljedelci v starih časih in na pol divji narodi, ki bivajo še dandanes v oddaljenih delih sveta in se živijo s poljedelstvom, vsi so spoznali in spoznajo ravno tako, kakor kmetovalci dežel, kjer se polje z največjo umnostjo obdeluje, da je plug najvažnejši za obdelovanje zemlje. Seveda je bil in je plug v

različnih krajih kaj različen. Na pol divji narodi imajo za plug ukrivljeno zbite kose lesa ali en del drevesa,* ukrivljeno deblo, veje i. t. d., s katerimi zemljo le površno razbrskajo in razrijejo, da zagrnejo seme. Bolj izobraženi narodi rabijo že bolj popolen lesen plug, ki ima tudi že črtalo. Kmetovalci kulturnih dežel pa rabijo za obdelovanje polja v vsem izboljšane pluge, kakor so jih izumili večji poljedelci. Stare lesene pluge so napredni kmetovalci opustili in se poprijeli z velikim pridom izboljšanih, s katerimi orjejo lažje in boljše. Tako so nastali v teku časa za različne kraje in mnogovrstne zemlje, tudi različno-izboljšani plugi. Imamo jih dandanes že mnogo in prav raznih vrst. Vsi ti plugi niso za vsak kraj enako dobri in ne moremo več vrst plugov v enem in istem kraju enako dobro rabiti. Zato pa ne smemo, če si izbiramo kak izboljšan plug, nikdar gledati na kako posebno obliko, ampak vedno le na to, da vstreza našim potrebam.

Pri izbiranju pluga se mora ozirati na to, če je zemlja lahka ali težka, plitva ali globoka

* Od tod se je ohranila tudi beseda „drevó“, katero navadno rabijo naši kmetovalci za plug. A tudi slednja beseda se smelo rabi, ker je itak slovanskega rodú.

Podlistek.

Dolenjsko prebivalstvo po številkah.

Sledeče vrstice sicer ne bodo kratkočasne, tudi se z njimi v loteriji ne bo dobilo niti vinarja ne; ali podučljive bodo za Dolenjce, zlasti za tiste, katerim je na tem, da se prepričajo, kakošno je stanje na Dolenjskem.

K dolenjski strani smemo prištevati okrajna glavarstva: črnomaljsko, novomeško, krško, kočevsko in litijsko. Kar je občin litijskega glavarstva nad Savo, spadajo sicer k gorenjski strani; zato pa od ljubljanske okolice ne bomo nič k dolenjski strani prištevali. Omenjena petera glavarstva ali dolenjska stran štejejo 205.068 stanovalcev, t. j. dobro $\frac{2}{5}$ vseh ljudi na Kranjskem. Največ stanovalcev ima krško glavarstvo, namreč 51.023, najmanj črnomaljsko, namreč 29.888. Najbolj

gosto stanujejo v krškem glavarstvu, kjer pride na kvadratni kilometer 58 ljudi, najbolj redko pa v kočevskem okraji, kjer biva na enakem prostoru 35 ljudi. Pomnožilo se je bilo pa ljudstvo do l. 1880 (v 10 letih) najbolj v kočevskem okraji, namreč pri 100 ljudeh se je bilo za 9 duš pomnožilo, najmanj pa se je bilo pomnožilo takrat v črnomaljskem okraji; pri 100 ljudeh je komaj 1 prirastel. (Selili so se tudi v Ameriko.)

Od okrajnih glavarstev na Dolenjskem obsega kočevsko naj več prostora, namreč 1184 kvadratnih kilometrov, najmanj pa črnomaljsko, samo 547 kvadr. kilom. Vsa Dolenjska pa meri 4269 kv. kilom., t. j. dobro $\frac{2}{5}$ od skupne kranjske dežele.

Sodnijskih okrajev šteje naša stran 14. Največji sodnijski okraj je kočevski, ki meri 704 kv. kilom., najmanjši je metliški s 169. kv. kilom.; največ duš pa šteje novomeški sodnijski okraj,

ali kamnita; ali je lega zemljišč ravna ali viseča; ali naj se zemlja obrača, rahlja ali meša; nadalje se moramo ozirati na to, kako vprežno živino imamo, kako ročni so delalci, kako spretna sta kovač in kolar, ki popravljata plug.

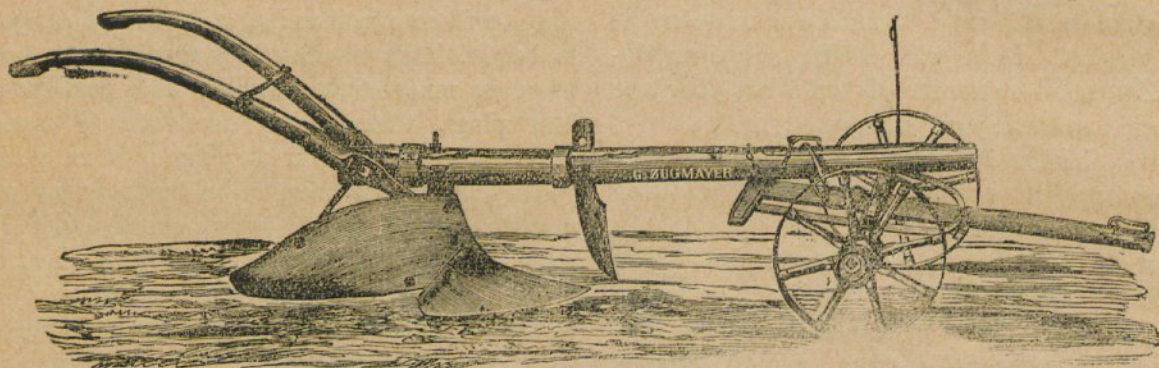
Če smo tako računali, potem si izberimo plug, ki dobro dela, brazde čisto odrezava in dobro obrača in ob enem zemljo rahlja; ki je urejen za plitvo in bolj globoko oranje, za vrezavanje širših in ožjih brazd; ki potrebuje manj moči za vprego in je lahko vodljiv; ki je poceni, pa pri tem trden in trpežen; ki je priprosto izdelan, da ga zna navaden delavec rabiti in v vseh delih manj spreten ali manj izurjen vaški kovač in kolar popravljati. Vse to zahtevamo od dobrega pluga za naše razmere.

Naš navadni plug pa ne vstreza vsem tem zahtevam. Leseni plug je sploh le za plitvo oranje, pa še to ne opravlja pošteno, ker zemljo ne drobi in rahlja, ampak le obrača, tako da se brazda lesenega pluga po celi dolžini skupaj drži. Ker nima leseni plug primerno zavite deske ali dile,

lastne teže ali peze prevrača. Zato je tudi oranje z navadnim lesenim plugom za živino zelo utrudljivo. Ker nima leseni plug zavite deske ali dile, preide lemež naravnost v strmo desko in nastane tako med lemežem in desko en kot, v katerem se nabira zemlja in s to povečuje trenje.

Leseni plug je pa tudi kaj okóren in težko vodljiv. On rabi vsigdar po najmanj dva človeka, in sicer enega ki drvari, družega pa, ki vodi in poganja živino. Kolikokrat pa so tudi celo po trije delalci potrebni, in sicer eden za drvarja, drugi za kleščarja in tretji pri živini! Ali ni tako oranje predrago? Gotovo je pa tudi naravnost nespametno, porabiti dva do tri delalce, kjer lahko eden delo opravlja in to še posebno dandanes, ko vse toži o dragem delu!

Opustimo zatorej tudi mi leseni plug in pre-skrbimo si po izgledu naprednih poljedelcev izboljšani plug, kateri je za naše razmere in naše potrebe najbolj priporočljiv. In to je Cugmajerjev plug, kakor ga kaže pridjana podoba. Ta plug se je izmed vseh plugov kmeto-

ampak ravno, brazde prav za prav tudi ne obrača in ne poklada pravilno, ampak jo le na stran tišči. Brazda se pri tem ob celi dolžini ravne in strme deske silno tré in na koncu bolj vsled

valcem še najbolj priljubil in zato ga nahajamo po našem cesarstvu močno razširjenega. Tudi pri nas na Kranjskem se je že v veliki meri vdomačil, in se tudi že na Dolenjskem po mnogih krajih

namreč 26.000, najmanj pa veliko laški, ki ima le 8.955 duš. Najgostejše je pa ljudstvo naseljeno v metliškem okraji, kjer pride na kv. kilom. 71 ljudi; v kočevskem pa so duše tako redko razpostavljene, da jih pride na kv. kilom. le 29; vendar se je bilo ravno v tem okraji pri zadnjem ljudskem štetju pokazalo, da je ondi ljudstvo za 10 odstotkov narastlo, dočim je bil takrat v radeškem okraji najmanjši naraščaj, ali bilo je prav za prav še pomanjšanje — za 5 odstotkov.

Največ občin — 41 — ima litijsko glavarstvo, najmanj pa krško, samo 18. Poprek pa pride na eno občino v krškem glavarstvu naj več ljudi, namreč 2.835, v litijskem pa najmanj, in sicer le 852. Od okrajnih sodnij ima pa zatiška največ občin, namreč 24, radeška pa najmanj, t. j. 4. Največja občina je na Dolenjskem (in na Kranjskem, razen Ljubljane) Šmihel-Stopeč s 7361 prebivalcev. Krajev ali vasi šteje novomeško gla-

varstvo največ na Kranjskem, namreč 508, na Dolenjskem jih ima pa črnomałjsko najmanj, t. j. 207.

Pomnožilo se je bilo ljudstvo najbolj na Zgornjem Pijavškem, kraj blizu Krškega, za 560 odstotkov, zmanjšalo se je bilo do l. 1880 ljudstvo najbolj v Lazah (občina Koprivnik na Kočevskem) za 90 odstotkov.

Največ vasi obsega občina Št. Mihel-Stopeč, namreč 70. Največi kraj na Dolenjskem je Novomesto, ki je štel l. 1880 — 2 človeka manj, kakor l. 1869, ko jih je bilo 2.068. Od l. 1869 je pa na Kranjskem narastlo najbolj kočevsko mesto, namreč za 27%, Višnja gora pa je zgubila 10%. Ribnica je največji trg na Dolenjskem; šteje 1003 ljudi, Kostel pa najmanjši, ima samo 68 ljudi. Litija se je pa med trgi naj bolj pomnožila, namreč za 23%, Vače so pa za 11% opešale.

rabi. Cugmajerjev plug je na pol lesen, na pol železen. Gredelj, ročice in pluženj so iz lesa. Vsled tega je plug lehak. Oralni del pluga, ki se najbolj obrabi, kakor lemež, deska, plaz, kozolec in črtalo, je iz najboljšega kovanega železa. Lemež je trivoglat in popolnoma za se poseben del, ki se natakne na plaz in pritrdi na desko z enim vijakom (šravfom). Lemež preide položno v primerno zavito desko, ki spodrezano brazdo, ne da bi se posebno trla, lepo in pravilno obrača. Plitvo in globokejšje oranje se ne ureduje samo s podaljšanjem ali okrajševanjem gredeljna, ampak tudi na kozolcu s tem, da se vrhu gredeljna z vijakom privija ali odvija. Širokost brazde pa se ureduje na plužnju s pomočjo plužnega križa, obstoječega z ósice in polze. S tém, da se plužni križ, ki je na kolesni ósi pritrjen, z železno in podolgasti podkvi podobno šino sem in tje premika, vrezavajo se širše in ožje brazde. Cugmajerjev plug je lahko vodljiv in rabi samo enega človeka za delo. Poleg tega je pa kaj priprosto izdelan in ga lahko popravlja sleherni kovač in kolar. Cugmajerjev plug s to težo, kakor ga dosedaj pri nas rabimo, je za srednjo zvezne zemlje; on pa tudi dobro dela v bolj zveznih zemljah, če je primerno težji, sicer pa ravno tiste oblike.

Ta plug se je že mnogo popravljal in izboljšaval v posameznih njegovih delih, vendar so te poprave več ali manj malenkostne. Plug, katerega kaže podoba, je še izvirne ali prvotne sestave in se dobiva v tovarni gosp. Georg-a Zugmayer-ja na Dunaji (Bräunerstrasse 10). Ta tovarna izdeluje za različno težke zemlje 27 do 50 kilogramov, pa tudi do 60 in 70 kilogramov težke pluge — brez plužnja — in jih tudi prodaja po teži. Tako računa za 30 kg težak plug 9 gld. 60 kr., za pluženj pa 9 gld., skupaj toraj 18 gld. 60 kr. Za tukajšnje zemlje je 35 kg težak plug (brez plužnja) primerno močan in stane 11 gld. 20 kr., s plužnjem vred pa 20 gld. 20 kr. To seveda brez vožnine, katera se računi na 2 gld. 90 kr. Plug je pošteno izdelan in iz najboljšega kovanega železa.

Naša domača rokodelca, kovač in kolar, ga pa še ceneje in lahko sestavita, če sta količkaj spretna. Obernimo se toraj do njih! To bode na veliko korist lažjega in boljšega obdelovanja.

V. R.

Kaj je novega po avstrijskem cesarstvu?

Po Slovenskem se ustanovljajo vedno nove podružnice sv. Cirila in Metoda. Kako koristna in potrebna je ta družba, so vam „Dolenjske Novice“ uže večkrat pripovedovale. Mi Dolenjci smo dobili zadnjo podružnico v Krškem.

Bolj žalostnega stanja pač ne moremo misliti za človeka, kakor če je po britkih udarcih nesreče tako obupan, da dalje kar popusti vsako prizadevanje, pomagati si. Nekako podobno je z našimi brati na Koroškem. Iz golega obupanja, da bi mogli zmagati, se 14. t. m. menda res niso vdeležili volitve v državni zbor.

Novi koroški škof dr. Jožef Kahn bode posvečen sv. Jožefa dan v Solnogradu. 25. marca, na praznik oznanenja Marije Device bode pa slovesno zasel stolnico koroške škofije. Slovenskega sicer ne zna, ali trdi se, da je mož izvrsten, našemu narodu prijazen — in da se bode kmalu naučil mile nam slovenščine. Bog daj!

Delegacije so dovolile za vojskine potrebe 52 milijonov. Upamo, da ne bode krvavega plesa; — ali pripravljeni moramo biti.

Državni zbor, ki je bil prenehal zaradi delegacij, se je zopet pričel na Dunaji 9. tega meseca.

Naš ministerski predsednik **grof Taffee** je obhajal te dneve kaj slovesno 20letnico, kar je postal prvič naš minister.

Čehi zmagujejo in dobivajo svoje pravice polagoma tudi na Moravskem. Kupčijska zbornica v Brnu je po večini nemška, vendar pa je sklenila, da se bodo njeni zapisniki tiskali tudi v češčini.

Videti je, da pametni Nemci pri nas vendar sprevidevajo, da ne smejo tako gerdo delati z družimi narodnostmi, ako nočejo, da razpade naša ljuba Avstrija.

Kaj je novega po širokem svetu?

Kaj naj povemo o **Bolgarih**? tako sem se vprašal zadnjič, ter sklenil: uboga Bolgarija? In res je uboga; kajti zadnje dni so se godile doli grozovite reči — tekla je kri, in sicer med brati! V dveh mestih, v Ruščuku in Silistrii, so se uprli vojaki sednje vladi. Zvesti vojaki so jih sicer kmalu premagali, vendar prelita kri gotovo ne prinese sreče razburjenej deželi. Voditelje tega upora so vjeli ter jih usmrtili, med njimi dva ruska podložnika. V nedeljo 6. t. m. so jih zjutraj ob 3. uri peljali iz ječe pet kilometrov od Ruščuka, jim prebrali tamo smrtno sodbo ter jih postrelili. Kaj bode pa sedaj? Kdo ve? Bati se je pač, da morda poseže Rusija z mečem vmes, zlasti ker sta bila ustreljena tudi dva Rusa. Naši državniki se jako bojé, da ne bi bilo sedaj zastoj njih prizadevanje, da se na Bolgarskem napravi mir brez prelivanja krvi.

Upamo, pravim, da ne bode vojske. Govori se pa, da se **Italija** ali Laško zveže z nami, ako bi nas res Rusija napala. Nam se pa zdi, da bi bila taka zveza prav podobna oni basni, ko je lesica sprejela ježa v svojo lukinjo.

Dejali smo, da je nemški kancelar **Bismark** zmagal pri novih volitvah, in res so mu dovolili poslanci pomnožitev vojske za sedem let z 273. glasovi zoper 48 glasov. 83 poslancev pa ni hotelo glasovati.

Nemški cesar Viljem bode 22. t. m. star 90 let. Srečo voščit mu pridejo: naš cesarjevič Rudolf, danski prestolo in ruski veliki knez Vladimir. Nekteri govore, da pride tudi ruski cesar Aleksander, kar pa ni lahko verjeti.

V Rimu je umrl general Jezusove družbe oče **Beks**, star 92 let. Bil je kaj znamenit mož.

Na Laškem je bil grozovit potres. Več o njem na drugem kraju. Zarad njega je zapustilo deželo več tisuč ljudi. Siromaštvo je vsled potresa po nekaterih krajih nepopisljivo.

Piše se nam:

Uršnasela, fara Toplice. (Konec.) — Bil je res dober kmetovalec in umen vinorejec. Pečal se je pa tudi z čebelorejo. Pogledal je pred čebelnjak, kadar je šel iz hiše, ko bi bilo ne vem kaj. Imel je pa poln čebelnjak dobrih čebel. Mnogo denarja je dobil za med, ko sta ga z ranjco ženo Micko prodajala veliki teden v Rudolfovem mnogo in mnogo let. Prodajal ga je pa tudi v Ljubljano z veskom vred še v 1853—54 in še pozneje za 150 gl. ali še čez. Radi so ga hodili popraševati za svet pri čebelah ta in oni. Tudi za zdravilo ga je rad revnim ali drugim dajal, itd. Bil je zraven čebelarja tudi sadjerejec, kajti sam sem videl, ko sem pripeljal svoje otročiče k njemu v „češnjevo pašo“, kakor sem djal šaljivo, kako je varoval drevesca. Ko tje pridem s svojo družinico, me sili naj idem na polno drevesce; ni me bila volja, ter pravim, naj gre pa sin ali kedo drugi gori. Ko nekdo hoče po lestvici iti, pa zagleda da ima močno kovane čevlje, precej reče naj se sezuje, da z žebli ne rani skorje od mladih drevesic.

K vsemu temu, da je bil tako marljiv kmetovalec, vinogradnik, čebelar in sadjerejec, ter tudi domač izdelovalec orodja in posode, je bil pa tudi usmiljen do sosedov, bližnjih in daljnih.

Da ne bom preobširen, opomnim le še to-le v posnemo drugim. Kot sosed, je rad posodil temu ali onemu, bodi si kako orodje, posodo, žita ali vina, ali katero drugo reč tudi večkrat denarja. Pri denarjih ni pa nikoli zahteval nobenih obresti. Ko sem ga nekokrat prašal, zakaj noče nobenih obresti, mi je rekel: „glej, ko ne bi bil potreben, ne hodil bi na posodo prosit, da bi le ono nazaj prinesel kar sem mu posodil! Ali še orodje, ki ga komu posodim moram potem iti sam iskat, ko ga rabim, pa včasih še ne vem

pri kom je, ker ga je ta zopet drugim posodil. Bil je poštenjak v vsem.

Davke je tudi rad plačeval, in rekel, da to mora biti, brez denarja ni življenja. Posnemati bi ga imeli nekateri zanikerni plačevalci, ki imajo za vse drugo dovolj denarja, za davke pa vselej premalo. Potem pa godrnjajo, zabavljajo čez gosposko itd., pa so nesreče sami krivi.

Čas pa le hitro naprej beži, mislil si je tudi blagi ranjki Janez Jakše, kaj se bom tudi še jaz tako ubijal s kmetijo, vsaj imam čvrstega sina Antona, dal mu bom vse kar k tej hiši spada, drugo pa mlajšemu sinu Francetu; in tako se je tudi zgodilo. Ob istem času se je omožila tudi hči Neža. Pomagal je ranjki svojemu sinu, kakor tudi enim že omoženim, bodi si s tem ali z onim, vselej je imel kaj za tega ali onega otroka. Rajše jim je manjše dote izgovoril, in jih tudi precej izplačal, pa pozneje še zmiraj kaj dodajal.

Sebi ni hotel nič izgovarjati, kajti mislil si je, kakor do sedaj, tako mora biti tudi na dalje. Bilo je pa tudi vse tako in dobro so se imeli.

Ko se je pa jelo njegovo življenje nagibati proti starosti, je posebno rad delal v vinogradu, kakor njegov oče. Pravili so mi, da ni bilo dneva, bodi si delavnik ali praznik, lepo ali grdo, mrzlo ali vroče, da ne bil bi šel na pri-ljubljene „Makute“ v zidanico, kjer je bilo v kleti zmiraj dobrega vina; toda imel je lepo navado, da ga ni nikoli pil čez mero — v pijanost ga ne bi bil prisilil za nič. Če bi bil prav šel iz gostilne, na Makute je pa šel pogledat, dal tam drugim za potrebo piti, sam le gotovo mero izpraznil, lepo zaprl, Bogu priporočil, ter šel domov.

Bil je mož po volji božji, v katerem ni bilo nevošljivosti in binavščine. Bog mu daj večni mir in pokoj! Živel je pravično, naj ga le posnemajo otročiči in vsi ki so ga poznali. Bog daj še mnogo takih ljudi, pa bo kmali na svetu drugače. Kdor svoje stariše lepo ima, Bog mu srečo da; to sem videl sam pri tem človeku, in zaradi tega sem se tudi bil namenil, postaviti mu v spomin ta mali spominek.

Bodi mu zemljica lahka! Ujček.

Iz Krškega. Podružnica družbe sv. Cirila in Metoda se je tudi v Krškem ustanovila za „Krško in okolico“, in sicer v nedeljo 6. t. m. Da se ustanovi tudi tukaj podružnica, da se v ta namen nabirajo udje in skliče ustanovni zbor, v to je imel pooblastilo od vodstva družbe preč. gosp. dr. Jurij Sterbenc, dekan v Leskovci in deželni poslanec. Na njegovo prijazno vabilo došlo je bilo veliko domoljubov iz Krškega, Vidma in Leskovca, ki so se bili zbrali v prostorih „bralnega društva“

v gostilni gosp. Gregoriča. V precéj dolgem in jedrnatem govoru je pozdravil omenjeni prečastiti domoljub navzoče in v prav umljivi besedi razjasnil namen glavne družbe in posameznih podružnic. Omenjal je, da je bilo število Slovencev v prejšnjih časih večje, da so jih pa Nemci, Lahi in Madjari stiskali. V novejšem času širijo zlasti nemščino s pomočjo „Schulverajna“. Slovenci pa moramo gledati, da se naše število ne zmanjša. Materinski jezik moramo čislati. Čislanje materinskega jezika priporočujejo celó škofje v svojih pastirskih listih, na pr. letos mariborski in linški škof. Družba sv. Cirila in Metoda nima namena, nemščine izpodrivati ali vrivati slovenščino po nemških krajih. Ona hoče le otroške vrte in šole postavljati za one Slovence, katerim občine ali vlada slovenskih šol ne dajó. Tej družbi ali njenemu glavnemu vodstvu hoče pomagati tudi naša podružnica. Po tem lepem govoru je gospod dekan prečital še pravila za podružnico. Enoglasno so bila odobrena. Potem je bila volitev v odbor. Na prošnjo vseh udov so volitev sprejeli sledeči gospodje: Načelnik preč. gosp. dr. Jurij Sterbene; njegov namestnik gosp. dr. Mencinger, odvetnik v Krškem; zapisnikar gosp. Ferd. Černovšek, telegr. upravnik v pok. na Vidmu; blagajničar gosp. J. Jazbec, telegr. preglednik v pok. v Krškem.

Kot ustanovniki so k družbi pristopili vsi ti gospodje in pa še gospodje: Dragot. Ripšl, župnik na Vidmu; Ant. Jugovic, meščan in pekar, ter J. Lapajne v Krškem. Letnikov je pristopilo dosta čez 20. Pri ustanovnem zboru so vplačali ti in ustanovniki že lepo svoto.

Iz Novega mesta, 12. marca. — Sv. Gregor — prvi spomladanski dan — pravi naš kmet. In res, letos je kaj prijeten. Tako ljubko ti sije prijazno solnčice, da bi jo kar vun potegnul v prijazno naravo, ki se bode kmalu ogrnila v pisano krilo brezštevlnih cvetic, v naravo, po kojej črni kos uže sedaj doni svojo svatovsko pesmico! — Take misli so mi rojile po glavi, ko se vsedem po kosilu ter vzamem v roko časopis. „Družba sv. Cirila in Metoda“, in spet „družba sv. Cirila in Metoda“ — in v drugem listu — in zopet ravno tisto. Tu so pristopili kot letniki skorej vsi, tamo domoljubne dame napravile lastno podružnico — poslale uže čez 220 gld. — tu se je spominjal blag duhovnik vrle družbe na smrtnej postelji ter s tresočo roko zapisal še 10 gld., ko je bil uže poprej odločil za-njo 100 gld. To je tudi spomlad! sem vzkliknil, spomlad v našem narodu. Katoliška narodna šola edino more osrečiti naš rod, ona edina prepereči pogubljeni liberalizem in ponemčenje naših otrok! In ti Dolenjska, ali pomagaš

po moči vzbuditi to prelepo spomlad, kterej naj sledi zoreče leto in bogata jesen? Pač so se ustanovile uže podružnice tu in tam; zadnji čas jim je došla nadepolna sestra v Krškem — ali malo, premalo jih je! In te, ki so, ali delajo po svojih močeh? Dvomim! Imamo jo tu v mestu družbo uže leto in dan. Pa je li storila svojo dolžnost? So jej li udje vsi, katerim je to mogoče? Zanikavam naravnost. — Someščani, izobraženi Slovenci iz okolice, vstanimo! Vstopimo se v kolo gorečejih bratov svojih od zelene Štajerske do obal adrijskega morja. 23. tega meseca ima naša podružnica letni zbor. Zapišite se do takrat, ali vsaj takrat v prekoristno in potrebno družbo kot letniki ali vsaj kot podporniki vsi, katerim je to količkaj mogoče! Sovražnik ne počiva; — tudi mi ne držimo križema rok!

S kmetov blizo Novega mesta. — Velikokrat sem uže čital v „Dolenjskih Novicah“ od trtne uši, kako se je semkaj v naše kraje zaklatila in koliko škode da nam sedaj preti. Ali žalibog, k nam se je zatepla še strašnejši uš, dvonogata, katera končava nedolžne duše in grize še čiste serca. Ta pošast, še le 18 let star hudobnež, je zapeljal otroke od 6. pa do 12. leta v nesrečni nečisti greh in učil še veliko družega, česar tukaj pač ne smem imenovati. Pa hvala Bogu, da sem kmalu zvedel to grdobijo in naznanil sodnji, da ga bode po postavah kaznovala. Ne bom pravil, kedo je ta capin, ki se ni brigal ne za Boga, ne za ljudi, ki ni prejemal svetih zakramentov; rečem le, da je sin slaboznanega očeta. Res jabelko ne pade daleč od drevesa.

Dragi stariši, skrbni očetje in matere, nikar ne jemljite pod streho capinov, katerih ne poznate prav dobro — posebno ne, če niso iz domače fare!

Domače vesti.

(Iz deželnega odbora.) Okrajna cestna odbora krški in kostanjeviški imata po sklepu deželnega odbora most preko Krke pri Brodu prevzeti v svojo upravo in popravljanje.

(Sodnijski svetovalec) g. Martinak je prestavljen v Ljubljano.

(V Trebelnem) je bil za župana izvoljen Anton Miklič, za svetovalec pa: Anton Miklavčič, France Piškur in France Peterle.

(Na Mirni) je drugi učitelj Ulrik Konjar, potrjen učiteljski pripravnik.

(Občinskih doklad) je deželni odbor dovolil fari sv. Trojica 50 procentov, Gori pri Ribnici 24, Toplicam 50, Kostanjevici 20 in Vinici 50 procentov.

(† Umrli je) 4. marca v Ljubljanskem samostanu frančiškan č. o. Henrik Hirsch, rojen Novomeščan. R. i. p.!

(Prijateljem sadjerejstva) naznanjamo, da se tiska in kmalu izide knjiga o sadjereji s podobami, pisana po slavno znanim vodji kmet. šole na Grmu, g. R. Dolencu. Dobivala se bo pri J. Krajcu v Novem mestu in po drugih bukvarnah. Natančneje naznanilo prihodnjič.

(Nova zima) je nastala po lepih spomladanskih dnevih. Sneg je zopet vse pobelil.

(Posojilnica v Črnomlju) poslala nam je račun za drugo upravno leto 1886. Temu računu povzamemo, da je ta zavod imel v preteklem letu 28.233 gld. dohodkov in z všteto gotovino onoliko izdatkov, torej 56.467 gld. 46 kr. prometa. Hranilne uloge so narastle na 21.883 gld. 75 kr., pri strankah izposojenih je 23.298 gld. Deleži društvenikov znašajo 1162 gld., rezervni zaklad pa 646 gld. 89 kr. Od čistega dobička v znesku 372 gld. 65 kr. dovolil je občni zbor med drugim: Za „Narodni dom“ v Ljubljani 5 gld., za podružnico sv. Cirila in Metoda v Črnomlju vstanovnino 10 gld., požarni brambi v Črnomlju 15 gld., „Narodni šoli“ 10 gld.

(Podružnica ss. Cirila in Metoda) za Rudolfovo in okolico ima letni občni zbor v sredo 23. marca ob 6. uri zvečer v tukajšnjem „Narodnem domu“ s sledečim programom: a/ Nagovor načelnikov; b/ sporočilo tajnikovo in blagajničarjevo; c/ sprejem novih udov; d/ navesti zlasti, kako bi se dala delavnost podružnice pomnožiti; e/ volitev novega načelnništva in zastopnikov za veliko skupščino. Dr. J. Marinko.

(V Beli cerkvi) se bo cerkveni stolp na novo kril. — Razpis o dražbi se bere mej naznanili.

(Če ima kedo kaj tirjati) po ranjkem metliškem proštu D. Trčku naj se oglasi do 30. marca pri ondotni nemški komendi.

(Starine) po Dolenjskem marljivo zasledujeta gosp. Pečnik v Krškem in gosp. nadinženir Leinmüller v Novem mestu. Njun trud pripoznavajo učeni gospodje na Dunaji.

(Pojedino) so bile napravile v Krškem 3. t. m. gospe. Ali je to za postni čas primerno, nočemo razpravljati.

(V Rudolfovem) se je napravil krasen oder za gledališke predstave. Pretečeno nedeljo je bila prva, s katero je bilo zbrano občinstvo popolnoma zadovoljno. Prepričani smo, da bodo vrli novomeščanje prihajali z največo radostjo k tem predstavam, ki bodo v lepem domačem jeziku — vsaj nam je znano, da so jih poslušali radi doslej celo v tujih glasovih. Novi oder bode „Narodnemu domu“ da mestu same-

mu v ponos — toda treba bode nabrati še kakov krajcar, da se poravnajo vsi stroški.

(Godbeni klub) v Krškem godil bode 17. t. m. tukaj, 19. t. m. pa v Brežicah. Da bi v Brežicah zbudil zaspane Slovence, to bi bilo želeti.

(Slovenci v Ameriki) ne zgubé ne svoje vere ne svojega jezika. Oboje so spricali letos; vpisalo se jih je letos lepo število — 40 — v družbo sv. Mohora po prizadenju samo enega tamo bivajočega slovenskega učitelja. (Koliko pa jih je pri nas doma, ki se ne upišejo, da si bi jim bilo to kaj lahko mogoče! — V Kalumetu pri Michiganu, pa so ustanovili slovensko, rimsko-katoliško podporno družbo sv. Jožefa. Poglavitni praznik jim je 19. marc, sv. Jožef, (tam ta dan ni zapovedan praznik kakor pri nas). Ta dan morajo biti vsi pri sv. maši; tretjo nedeljo po velikej noči, ko se obhaja varstvo sv. Jožefa, morajo pa prejeti skupno sv. obhajilo. Namen družbe je, podpirati društvenike, ki so zaradi nesreče ali bolezni za delo nesposobni. Društvenik mora spolniti 18. pa ne sme prestopiti še 55. leta ter mora biti poštenega vedenja — in Slovenci, — drugi se ne sprejemajo.

(O govorih.) Da se dobi denar za oder, napravijo domorodni gospodje očitne govore v Narodnem domu. Prvi govor o pesimizmu in optimizmu je uže imel pretečeno soboto g. prof. Perušek. Bil je dobro obiskan. Drugi govori bodo sledili, toda zaradi odpotovanja g. ravnatelja Dolenca ne v naznanjenem tredu, ampak tako-le: V četrtek 17. marca bode govoril g. prof. Fajdiga o elektriki (z različnimi poskusi). V četrtek 24. marcija g. profesor Vrhovec o Novem Mestu v prejšnjih časih. V soboto 2. aprila bode govoril g. R. Dolenc o kipenji vina. Ker so govori jako zanimivi, se nadejamo, da se jih bode vdeležilo mnogo občinstva, zlasti ker je namen blag — podpora gledališkega odra.

Razne vesti.

* (Potres v Italiji), o katerem smo uže zadnjič omenili. povzročil je strašno škodo i nesreč; več sto hiš je razrušil; najhujše je bil v Liguriji; kolikor je doslej znano, ima mesto Bajardo 300 mrtvih in ranjenih, Dianv-Marina 250 mrtvih in ranjenih, Bussona 50 mrtvih in 36 ranjenih, Diano-Castello 30 mrtvih in več ranjenih, Castellaro 30 mrtvih in mnogo ranjenih. Ljudje bežali so na pol nagi na ulice, nihče si ni več upal stanovati v hiši. Zivež se je grozno podražil. Več preranih porodov je konstatovanih, jedna žena je od strahu umrla. Kuhar, ki se je ravno bril, si je vsled potresa skoro vrat prerezal. Tujei so kakor blazni bežali na kolodvore. Osem posebnih vlakov odšlo je iz Nice v Pariz z njimi 7000 tujcev, 4000 tujcev zbežalo je v Italijo. Do 23. t. m. je 15.000 tujcev ostavilo Nico, zaradi tega prebival-

stvo obupano. Potres segal je do Pavije, na jugu do Korzike, na vzhodu do Spezie, na zahodu do Mar-seilla. Ob vsej ligurskeje železnici, to je 220 kilometrov, biva prebivalstvo pod milim nebom. V Mentonu je 150 hiš tako poškodovanih, da se ne more v njih stanovati. V Genovi je veliko ljudi prenočevalo na ladijah, v vozech in omnibusih. Za prenočišče v vozu plačevalo se je za jedno noč po 100 frankov.

* (Ne pijte žganja, škodovalo bo de) ne le vam, ampak tudi vašim otrokom!

Neki angleški list pripoveduje sledeče: Neki oče je bil po žganjepitju ves ostrupljen. Imel je sedem otrok, ali kakošnih? — Prva dva sta umrla vsled božjasti kmalu po rojstvu; tretjega so morali dati v norišnico, ker je imel neozdravljivo blaznost; četrtega so vtaknili v prisilno delavnico zaradi potepanja. Hči se je omožila, pa kot omožena umorila svoje lastno dete, ostrupila svojega moža, ter umorila še sebe. Šestega so zavolj umora obsodili v smrt — in sedmi otrok je prav mlad umrl. Oče te nesrečne družine pak je ohromel in zblaznil ter končal v hiralnici. To dela „šnops!“

* (Varnost na laških železnicah) je taka, da so nedavno trije lopovi v vagonu usmrtili nekega Giordona, kupca z zlatino ter mu vzeli 1000 frankov v gotovini, 30.000 pa v dragocenostih.

(Koliko se popije žganjstva) na Francoskem? Ne samo pri nas, ampak tudi na Francoskem se razširja kuga žganjepitstva. Imeniten francoski zdravnik pravi, da se ga spiije ondi sedaj trikrat toliko, kakor pred 30 leti. Leta 1881 so napravili 182 milijonov litrov čistega alkohola. Povžili so žganja za: 90,931,800 frankov. Zgnubili so, ker so zamudili delo. Zavolj pijanosti: 962,771.000. Zdravniki so stali pijance 60,842.000. Oskrbovanje zblaznelih pijancev 2.321.300. Samomori pijancev so napravili škode za 3.170.000. Stroški pri sodnijah 8,894 500 Skupaj 1.138,980.600 frankov. Zavolj žganjepitstva imajo torej Francozi v enem letu zgube več kakor 1100 milijonov frankov. To je pač grozno! Toda, ljubi Dolenjci, tudi pri nas bi se pokazala po šnopsu prizadeta škoda grozno velika, ko bi jo kdo tako izračunal, kakor jo je uni učeni Francoz.

* (Na Angleškem) v Glasgovu so napravili veliko pojedino tatovi za 150 oseb. Vdeležiti so se je smeli samo možiki, ki so mogli dokazati, da so bili uže kaznovani zavolj tatvine.

* (Hudič vjet.) V Zili na Koroškem je neka ženica v loteriji zadela in doblila izplačanih 80 gld. Sosea se je polakomnila na ta denar, preoblekla se v noči v hudiča in terjala od stare ženke „denar ali pa dušo“. Slučaj pa je nanesel, da sta isti hip stopila dva žandarma v hišo in hudiča vzela seboj — v ječo, kjer bode sedaj premišljeval svojo lakomnost.

Smešnice.

* Učitelj vpraša učenca: Koliko je dvakrat 1, dvakrat 1 je ? učenec mu odgovori: to je 11. Učitelj ga vpraša: kako mora to biti? hm — pa ne veste in učenec mu na tablo zapiše, enkrat ena, dvakrat ena (11) to je enajst.

* Neki kmet je bil pri vprašanju za velikonoč, in ko mu gosp. župnik vprašanje stavi, ni znal odgovoriti; na to mu pa reče gosp. župnik: vidiš, saj tudi v farni knjigi je zapisano, da nisi nikoli nič znal. O prosim gosp. župnik, tudi zdaj tako zapišite!

* Kaj je najhuje? vpraša učitelj učenca.

Mnogoteren odgovor je učitelj dobil, vendar najmlajši Jožek odgovori: o kresu junce voziti učiti, ko jih muhe pikajo.

* Medved in tat. — Nekega Italijana po Ogerskem z medvedom in opico (merkenco) potujočega vjame mrak, ko je prišel s svojo družino ravno do nekega mlinarja.

Italijan prosi mlinarja, da bi ga z njegovo družino čez noč v hišo vzel. Mlinar na to reče: „Tebe in opico bi mogel prenočiti, ali kam z medvedom?“ Italijan zapazivši svinjak blizo mlinarja, reče: „Medveda bomo v svinjak zaprli, ako je prazen.“

Mlinar: „Ni prazen, pa prav imaš, zjutraj hočem svojo debelo svinjo zaklati, in za noč jo hoče v kuhinjo spraviti, medveda pa deneva v svinjak.“

Kakor rečeno, tako storjeno.

O polnoči začujeta mlinar in Italijan nek strašen jok in stok in klicanje na pomoč. Obadva vstaneta in ideta gledat, kaj da je. Spet zaslišita glas — iz svinjaka: „pomagaj, kdor je živ! o pomagaj, kdor je živ! o pomagaj, kdor more pomagati! za Božjo voljo!“ Mlinar povzdigne glas: „Kdo je? kaj je? Glas iz svinjaka: „Dragi moj kume! jaz sem! jaz tvoj kum (boter) in sosed J.; vse ti hočem povedati, samo da mi pomagaš; za Božjo voljo! Glej, kume, jaz sem mislil nocoj tebi tvojo debelo svinjo ukrasti, pa vlezim v svinjak — za Božjo voljo! zgrabim svinjo za nogo, pa ona se v tem hipu v živega hudiča spreobrne, me zgrabi, se na me vsede, me gnjete in tlači, ima dolge kremplje, me grize in češe (zaušnice daje) in kamor me prime mi kos mesa odtrga; za Božjo voljo! pomagaj mi bratee! reši me živega hudiča! nikdar več nečem krasti.“

Na to se Italijan oglasi in medvedu zapové, da naj človeka izpusti in iz svinjaka pride. Tat pa je bil vesel, da je živ iz svinjaka prišel, akoravno je bil močno razpraskan in razmesarjen.

„Nov.“

V mesecu februarju v Novomestu vračujoča se pisma:

Maria Bernad, Budepest — Ana Judeš, Beligrad — Fani Kulovic, Graz — Ana Boje, Dolenja vas p. Pristava — F. S., post. rest. Sv. Vid p. sv. Rok — Josef Kerer, Hl. Klara p. občina — Franciška Mirtl, Zagreb — Eufrosine S: Joanides, Westerland House St. Michaels Hamlet Liverp. — Jochan Brudar. Bastajil — Josef Gorišek, Gornjo Vrhpolje — Tomas Brinskolet, California rec. — Mica Hrovat, Krškavas p. Videm — Otto Olbricht, Budepest — Franc Marner, Wien — Ana Tomažič, Zalag — Martin Lenarčič, Beršlic, — Karl Prime, Berzenze — unleserlich Karlstadt — Josef Umek, Uščah — Ellias Mak, (?) Deutschland — Josef Udovič, (?) Slavonija — Janez Johan, Verbovac — Math. Kobal, Zagreb.

Žitna cena v Novem mestu 7. marca 1887.

Domače pšenice mernik 2 gld. 33 kr., Debelače (koruze) 1 gld. 40 kr., Soršice 1 gld. 90 kr., Rži 1 gld. 66 kr., Ječmena 1 gld. 60 kr., Ajde 1 gld. 20 kr., Ovs 95 kr., Krompirja 1 gld.

Loterijske srečke.

Gradec	5. marca	20	21	85	78	40
Trst	12. marca	63	69	90	68	32

Oznaniło!

Posojilnica v Črnomlji, registrovana za- druga z neomejeno zavezo ima radi prememb društvenih pravil občni zbor dne 27. marca t. l. ob 3. uri popoldne v posojilnični sobi. K obilni vdeležitvi vse društvenike vljudo vabi

[20]

Načelstvo.

Vabilo na naročbo in prošnja.

„Zgodovina pedagogije“, ki se tiska v „Učiteljskem Tovarišu“, izide v posebni knjižici, ki bođe stala 70 kr. Dovoljujem si vabiti, da bi si jo naročili gg. učitelji in šolski prijatelji — Pri tej priliki prosim, da bi mi oni gospodje, ki so dobili od mene kako knjigo na ogled, vrniti jo blagovolili na moje stroške, ako jo obdržati ne nameravajo.

V Krškem 10. marca 1887.

Ivan Lapajne.

Kovačnica v najem

z vsim potrebnim orodjem se dobi na Dolenji Straži blizo Novega mesta. — Pismena vprašanja naj se pošiljajo z adreso:

Meta Marcelan,

kovačeva vdova, v Lukenskem gradu,
fara Prečna. Pošta Novomesto.

Kranjske in nemške detelje,
očiščeno seme predenca (žide),

gorenjski gips za deteljo in travnike.

tako tudi

cement za zidanje vodnjakov

se dobi pri

Franu Kastelicu,

trgovcu v Kandiji.

priporoča tudi [24—1]

železnino in špecerijsko blago.

Dva hlapca,

ktera sta konj vajena, se takoj v službo sprejmeta v Hmelniško grajščino.

[22—1]

Oskrbništvo.

Cegelnica na prodaj!

Cegelnica blizo gradu Breitenau, z vso potrebno pripravo, in $\frac{1}{3}$ zemljišča, se takoj prodá. Hosta in glina je blizo, in kar se opeke napravi, se lahko takoj prodá in tudi po dobri cesti vozi.

Jožef Spelko, Podgora št. 35.

[18—2]

fara Prečna pri Novem mestu.

Išče se gostilna v najem

v Novem mestu ali v bližnji okolici.

[14—3]

Več o tem pové „Vred. Del. Novic“.

Odgovorni urednik, izdajatelj in založnik J. Krajec.

Prodajalnico v najem.

V Novem mestu oddate se dve prodajalnici, jedna na glavnem trgu, druga nasproti c. kr. okrožne sodnije takoj v najem. Natančneje izve se pod naslovom:

Hišni gospodar št. 46.

[21]

restante Novomesto.

Mokriška grajščina

(pošta Jesenice na Savi) prodaja:

Semenski oves: Triumph 100 kg. 15 gld.
Ligovo 100 „ 12 „

Semenski krompir: Najboljše vrste, kakor: Carly
[9—4] Vermont, Magnum bonum, Gripple
castle 100 kg. 6—8 gld.

Semensko ajdo: Škotsko, srebrno sivo 100 kg. 8 „

Vrbove sadike: Salix viminalis, salix viminalis pur-
purea in salix amygdalina 1000 kosov po 2 gld.

Fižol (ovijač) 1 hektoliter 12 gld.

Javna dražba!

V Beli cerkvi se bo cerkveni stolp na novo kril. Kleparska dela so prevdarjena na 400 gold., tesarska in druga pa na 472 gold.

Dražba bo v nedeljo 27. marca ob 3. uri popoldne, in se bo delo onemu prepestilo, kateri bo najceneji ponudbo storil in 10 odstotkov varščine (vadium) položil.

[23]

Najstareje ljudsko zdravilo je

„C. kr. konc. cvet za ude“

obče znano z imenom

Klosterneuburger

Gichtfluid,

preiskano v kemičnem la-
boratoriju za zdravstveno
policijske preiskave, ter je
prodaja zavarovana po c.
kr. koncesiji, in po proto-
kolirani tvrdki.

Isti je po svoji pravilni in skrbni sestavi in napravi, kakor tudi po svojem izvrstnem vspehu najbolj priljubljeno in razširjeno zdravilo. Ta cvet je edini in nedosegljiv lek zoper protin in revmatizem, slabost mišic in čutnic, pri bodijajih, pri bolečinah v križi in ledji, pri zobobolu, trganji v ušesih, krčeh, posebno v nogah, pri bolečinah v črevah, pri spahnenjih udih, pri prenapeti hoji ali jahanji. Rabi se uspešno, ker imajo deli, iz katerih obstoji, izvrstno zdravilno moč. Toraj je pomoč hitra in gotova tudi v najbolj trdovratnih slučajih.

Cena male flašice 50 kr., velike flašice 1 gld.

Razpošilja

lekar A. Hofmann v Klosterneuburgu.

Za poštino 15 krajcarjev več.

[1—4]

Pravo se dobiya to zdravilo le pri sledečih gg. lekarjih:
V Ljubljani: J. Swoboda. V Novem mestu: Frid. Halka.
V Gorici: G. Christoflett. V Gradcu: A. Nedwed. V Celovcu:
P. Birnbacher. V Belaku: Frid. Scholtz.

Novomesto. — Natisnil J. Krajec.